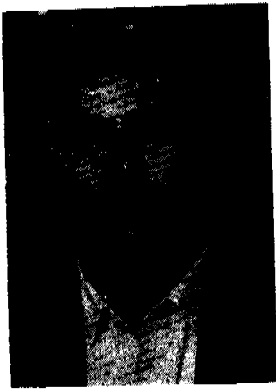

اشاره:

صنایع دستی ایران با سابقه طولانی هنری، کیفیت مناسب و تنوع و زیبایی، از اهمیت زیادی در میان مجموعه صنعت کشور برخوردار است. گذشته از آنکه صنایع دستی وسیله تشخیص، خلاقیت، ابتکار، نوآوری و حفظ غرور ملی است، نقش بسزایی در رشد ارزش افزوده اقتصاد کشور و اشتغال نیروی انسانی دارد.

در دو برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور به منظور توسعه صنایع دستی و رشد اشتغال، اقدام‌هایی در زمینه تأمین ابزار کار و مواد اولیه برای حمایت از تولیدکنندگان و نیز خرید فرآورده‌های صنایع دستی از مناطق شهری و روستایی از سوی ارگان‌ها و نهادهای دولتی صورت گرفت. با وجود رشد روزافزون تولیدات صنایع دستی، استمرار تولید و اشتغال در این بخش مرهون صادرات و بازاریابی برای این‌گونه تولیدات است. بازار داخلی قدرت جذب تولیدات مختلف و فزاینده صنایع دستی را ندارد، اما صادرات این کالاها نیز خالی از مشکل نمی‌باشد.

خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» در گفت‌وگو با آقای دکتر حسین یاوری عضو هیأت‌مدیره سازمان صنایع دستی ایران و مدرس رشته‌های هنر در دانشگاه‌های مختلف کشور، عمده‌ترین مشکلات توسعه صادرات صنایع دستی و راهکارهای مناسب برای پیشبرد صادرات این کالاها را جویا شد.

دکتر یاوری که در دانشگاه‌های الزهرا، هنر، شیراز، کاشان، مؤسسه آموزش عالی سوره و مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی تدریس می‌کند و ۳۸ هزار ساعت سابقه تدریس هنر در دانشکده‌ها را دارد، دارای مدرک تحصیلی کارشناسی در رشته اقتصاد، کارشناسی ارشد در رشته مدیریت خدمات اجتماعی و دکترای تحقیق و عملیات

است. وی تحقیقات بسیاری روی صنایع دستی ایران دارد. با هم مشروح این گفت‌وگو را می‌خوانیم.

باید نیمی از تجارت ۱ میلیارد دلاری صنایع دستی جهان در اختیار ایران باشد

■ به‌طور کلی صادرات محصولات صنایع دستی با چه مشکلات و دشواری‌هایی روبه‌رو می‌باشد؟

□ در پی اتخاذ سیاست‌های مربوط به اصلاح نظام پولی و مالی کشور در سال ۱۳۷۴، صادرات صنایع کشور با کاهش قابل توجهی روبه‌رو شد. برای اصلاح نظام پولی و مالی و حفظ ارزش ریال در برابر سایر ارزها، مقرراتی وضع شد که همواره در حال تغییر است.

در همین حال شرایط سپردن پیمان ارزی و خروج کالا نیز تغییر کرده و در نتیجه تجار صادرکننده کالاها را با مشکل مواجه ساخته است. در همین حال بازار بین‌المللی نمی‌داند در برابر این‌گونه تغییرات در ایران باید چه واکنشی داشته باشد. مشکلات موجود نشان می‌دهد که جز در سال ۱۳۷۳، نتوانستیم سهم واقعی خود را از بازار بین‌المللی به‌ویژه در بخش صنایع دستی کسب کنیم. ارزش تجارت جهانی فرش

دستباف سالانه ۴ میلیارد دلار تخمین زده می‌شود که باید نیمی از آن در اختیار ایران باشد. یعنی سالانه رقمی در حدود ۲ میلیارد دلار باید از صدور فرش دستباف نصیب اقتصاد کشور شود که رقم قابل توجهی است.

به‌طور کلی در سال‌های اخیر نسبت به صادرات فرش و دیگر فراورده‌های صنایع دستی توجه نشده است، در حالی که باید به آنها توجه داشت، زیرا تولید صنایع دستی از جمله فرش، اشتغال ایجاد می‌کند.

○ با اتخاذ سیاست‌های مربوط به اصلاح نظام مالی و پولی کشور در سال ۷۴، صادرات صنایع از جمله صنایع دستی با کاهش روبه‌رو شد.

■ سازمان صنایع دستی ایران به‌منظور بهبود بخشیدن به

صدور صنایع دستی، چه برنامه‌هایی را دنبال می‌کند؟

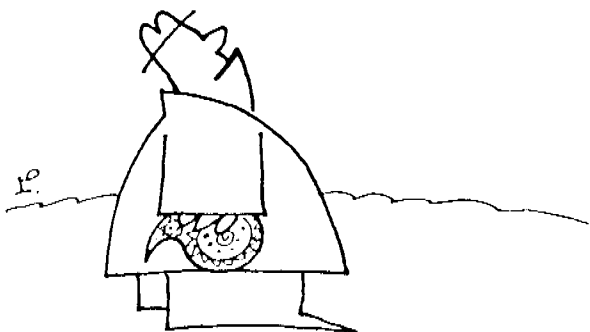
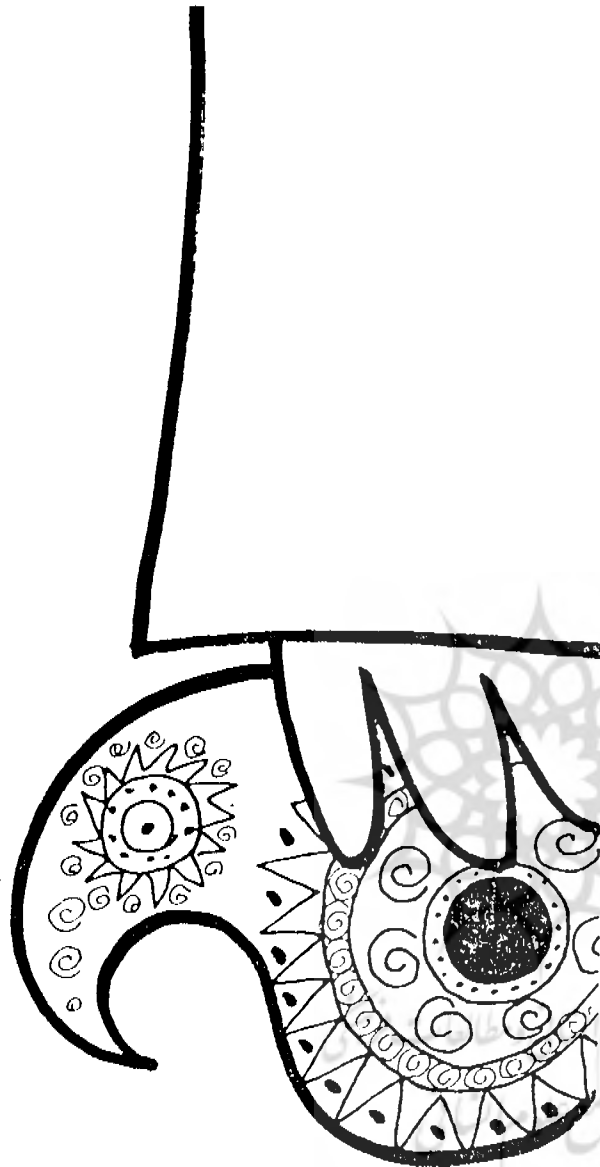
لا این سازمان در بخش ساماندهی تولید صنایع دستی، هیچ مشکلی ندارد. اگر سازمان بتواند بهبودی در بخش صادرات صنایع دستی ایجاد کند، به‌سرعت می‌تواند میزان تولید را افزایش دهد و بازارهای جهانی را با محصولات متنوع صنایع دستی ایران، آشناتر سازد. البته این سازمان باید در بازارهای غیراروپایی نیز فعال شود و ضرورت دارد در کشورهایی که بازار نو برای صنایع دستی ایران قلمداد می‌شوند، نمایندگی فروش دایر کند و به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در این بازارها، حضور داشته باشد.

ضرورت دارد که مرکز توسعه صادرات ایران نیز در این زمینه فعال‌تر عمل کند. اگر برنامه‌ریزی مطلوبی برای معرفی و ورود صنایع دستی ایران به بازارهای کره جنوبی، مالزی، سنگاپور و کانادا صورت بگیرد و در نمایشگاه‌های این کشورها، صنایع دستی ایران به نمایش درآید، به عبارت دیگر به‌طور مستقیم و غیرمستقیم روی صادرات صنایع دستی کار شود، موفقیت کسب خواهد شد.

سازمان صنایع دستی ایران قصد دارد به‌تجار صادرکننده محصولات صنایع دستی، نمایندگی فروش محصولات خود را بدهد. البته این‌تجار باید صلاحیت داشته باشند و توانایی و توانمندی خود را از پیش نشان داده باشند.

■ چه میزان از صنایع دستی کشور در حال حاضر توسط

تجار بخش خصوصی و چه میزان از سوی نهادهای دولتی

صادر می‌شود؟

از نظر تولید در بهترین سال‌های فعالیت، ارگان‌های دولتی حدود ۵ درصد و از حیث صادرات حدود ۱۵ درصد سهم داشته‌اند.

به‌طور کلی باید بخش دولتی تسهیل‌کننده صادرات باشد و راه‌های مؤثر برای صادرات را به دست‌اندرکاران بخش خصوصی نشان دهد و نیز ماحصل تحقیق و پژوهش‌های خود را در اختیار این بخش بگذارد.

■ ارزش صادرات صنایع دستی ایران در سال‌های اخیر به‌ویژه از سال ۱۳۷۳ به بعد چقدر بوده و چه تغییرات و نوسان‌هایی را پشت‌سر نهاده است؟

□ بیشترین سهم در صادرات صنایع دستی، مربوط به فرش دستباف است. آمار نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۲ به میزان یک میلیارد و ۶۵۰ میلیون دلار، در سال ۱۳۷۴ حدود ۹۴۶ میلیون دلار و در سال گذشته ۶۰۲ میلیون دلار قالی به خارج کشور صادر شد.

○ سازمان صنایع دستی ایران در بخش تولید مشکلی ندارد، اما اگر بتواند در بخش صادرات بهبودی ایجاد کند، به‌سرعت میزان تولید را افزایش می‌دهد.

پس از قالی، گلیم بیشترین سهم در صادرات صنایع دستی را دارد و ارزش صادرات آن در این دوره زمانی بین ۲۰۰ تا ۵۰ میلیون دلار نوسان داشت. متأسفانه در سال گذشته فقط ۵۰ میلیون دلار گلیم صادر شد.

■ به جز قالی و گلیم، کدامیک از صنایع دستی جنبه صادراتی دارند و در بازارهای خارجی به‌فروش می‌رسند؟

□ به‌طور کلی تمام آثار صنایع دستی ایران تا حدودی در خارج از کشور، بازار دارند. البته سرامیک، سفال، آثار قلمزنی، ظروف شیشه‌ای دست‌ساز، محصولات نگارگری، خاتم، پارچه‌های دستباف و محصولات تکمیلی صنایع دستی در خارج کشور بازار دارند. ارزش صادرات این محصولات (به‌استثنای قالی و گلیم) به حداکثر ۱۲۰ میلیون دلار در سال رسیده است.

■ میزان صادرات صنایع دستی کشور در سال جاری را چه مقدار پیش‌بینی می‌کنید؟

□ با اقدام‌های انجام شده نظیر در اختیار قرار دادن تمام ارز

حاصل از صادرات به صادرکننده و تصمیم‌های اخیر کمیته بند «م» تبصره ۵ قانون بودجه سال ۷۶، انتظار می‌رود ارزش صادرات صنایع دستی در سال جاری نسبت به پارسال، رشد قابل‌توجهی داشته باشد و به ۹۰۰ میلیون دلار تا یک میلیارد دلار بالغ گردد. البته این رقم برای صادرات صنایع دستی ایران کافی نیست و باید منطقی‌تر عمل شود تا به سهم ۵۰ درصدی صادرات صنایع دستی از تجارت جهانی (یعنی ۲ میلیارد دلار در سال) دسترسی پیدا کنیم.

○ صادرات فرش از ۱/۶۵ میلیارد دلار در سال ۷۳ به ۶۰۲ میلیون دلار در سال گذشته و صادرات گلیم از ۲۰۰ به ۵۰ میلیون دلار در همین مدت کاهش یافت. در بهترین عملکرد، صادرات سالانه دیگر صنایع دستی به ۱۲۰ میلیون دلار رسیده است.

■ بازار خارجی صنایع دستی ایران کدام کشورها می‌باشند و چه بازارهایی می‌توانند در آینده از آن ایران شوند؟

□ بازارهای آلمان، ایتالیا، سوییس، فرانسه، انگلیس، ژاپن و آمریکا (به‌طور غیرمستقیم)، بازارهای سنتی برای محصولات صنایع دستی ایران می‌باشند. البته ضرورت دارد که در بازارهای جدید نیز فعالیت برای معرفی و صدور صنایع دستی صورت بگیرد. کره جنوبی، مالزی و کانادا از این‌گونه بازارها می‌باشند.

■ کارشناسان بر این باور هستند که نمایندگی‌های ایران در خارج کشور (سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی) می‌توانند نقشی مؤثر در معرفی، شناسایی و صادرات صنایع دستی ایفا کنند. نظر شما در این زمینه چیست؟

□ متأسفانه با وجود امکانات مساعد و بالقوای که در این زمینه وجود دارد، هنوز از این امکانات استفاده صحیحی نشده است.

خانه‌های فرهنگ ایران در کشورهای مختلف و وابسته‌های اقتصادی ایران در این ممالک، می‌توانند بسیار فعال عمل کنند. روی این قضایا هنوز مطالعه کافی و هماهنگی‌های لازم صورت نگرفته است و به عبارت دیگر این نهادها آن‌طور که باید و شاید فعال نبودند.

به‌طور کلی نمایندگی‌های ایران در خارج از کشور، روی

□ در زمینه کیفیت قالی، گلیم، سفال و سرامیک، مشکلی وجود ندارد، زیرا بی‌رقیب هستند. اما از آنجا که در کشورهای دیگر تورم کمتر، قیمت تمام‌شده پایین‌تر و ثبات قوانین برقرار است، بهتر از ایران در بازارهای خارجی عمل کرده‌اند. از سوی دیگر، تغییر مقررات در ایران باعث شده که سهمی از بازار ایران به آنها اختصاص پیدا کند.

○ برای به‌دست آوردن دوباره بازار صنایع دستی مشکلاتی وجود دارد، زیرا صادرات فرهنگی تلقی می‌شود و کار معمولی نیست.

برای آنکه رقابت را به سود خود پایان دهیم، باید روی کیفیت و تنوع صنایع دستی و نیز ثبات مقررات کار کنیم تا بتوانیم در بازارهای بین‌المللی موفق باشیم.

ضرورت دارد که روی دیگر محصولات صنایع دستی نیز کار شود و از آنها غافل نمانیم. در ایران بیش از ۱۴۰ رشته صنایع دستی و یا ۲۴ گروه عمده صنایع دستی وجود دارد که باید برای صادرات آنها، برنامه‌ریزی کرد. این اقدام سبب می‌شود که در صنایع دستی به‌طور تک‌محصولی عمل نشود و فقط روی صادرات فرش حساب نکنیم.

از نظر تنوع آثار سفال و سرامیک ایران در سال‌های اخیر، می‌توان در بازار جهانی حرف زد و موفق شد. در زمینه صادرات شیشه، آثار فلزی و چوبی به بازارهای جهانی نیز می‌توان مطرح شد.

■ لطفاً مناطق تولیدکننده محصولات صنایع دستی قابل

صدور ایران را نام ببرید.

□ منطقه جنوب غربی ایران شامل استان‌های فارس، بوشهر، خوزستان، کهگیلویه و بویراحمد، بیشترین استعداد برای تولید صنایع دستی قابل صدور را دارند. در مجموع استان فارس، اردبیل، کرمان و خراسان از نظر تولید زیراندازها، توانمندی لازم را دارند. در استان خراسان گلیم و قالی‌های مرغوب با قیمت تمام‌شده پایین بافته می‌شود که می‌توان آنها را به بازارهای جهانی صادر کرد.

■ صادرات صنایع دستی از سوی سازمان صنایع دستی

ایران به چه صورتی و در چه حدی صورت می‌گیرد؟

با این سازمان تولیدات خود را در اختیار بخش خصوصی می‌گذارد و به‌طور مستقیم در حد ناچیزی صادرات دارد. البته سازمان یک مرکز بازاریابی و فروش در هامبورگ آلمان دارد

بازار جهانی و بازار کشور خاص (محل مأموریتشان) مطالعه و شناخت لازم ندارند و این در حالی است که هماهنگی‌های لازم و برنامه‌ریزی منطقی نیز در این زمینه‌ها صورت نگرفته است.

■ بانک توسعه صادرات ایران چه تسهیلاتی در اختیار صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی و به‌ویژه صنایع دستی می‌گذارد؟

□ متأسفانه این بانک در زمینه صادرات تاکنون موفقیت چشمگیری به‌دست نیاورده است. این بانک سرمایه و امکانات لازم را ندارد و در نتیجه تسهیلات و امکاناتی که می‌بایست در زمینه نقدینگی ارایه شود، صورت نگرفته است، زیرا بانک، منابع لازم را در اختیار ندارد. به‌نظر می‌رسد که بانک توسعه صادرات ایران در عمل نتوانسته است به موفقیتی دست یابد.

■ کشورهای عمده تولید و عرضه‌کننده صنایع دستی که رقیب ایران تلقی می‌شوند، کدام‌ها هستند؟

□ هشت کشور عمده تولیدکننده محصولات صنایع دستی عبارتند از: چین، هند، نپال، مصر، ترکیه، افغانستان، پاکستان و ایران.

هر زمان که صادرات فرش ایران موفقیت‌آمیز نبوده، این رقبا سهم ایران در بازار جهانی را به خود اختصاص داده‌اند.

○ بازارهای سنتی صنایع دستی ایران، کشورهای اروپایی، ژاپن و آمریکا (به‌طور غیرمستقیم) می‌باشند، اما ضرورت دارد در بازارهای نو مانند کره جنوبی، مالزی و کانادا نیز فعال شویم.

از دست دادن بازارهای قالی و دیگر صنایع دستی دشوار است. زیرا برای دستیابی دوباره به بازار، با مشکل مواجه می‌شویم. صادرات صنایع دستی، کاری معمولی نیست، بلکه صادرات فرهنگی تلقی می‌شود.

تولید صنایع دستی و صادرات آن، ارزش افزوده بالایی برای اقتصاد کشور به ارمغان می‌آورد و با وجود حجم اندک واردات مواد اولیه موردنیاز این صنعت، صادرات قابل‌توجهی به‌دنبال دارد. با این وجود، روند تقاضای جهانی برای محصولات صنایع دستی ایران به‌ویژه قالی، گلیم و خاتم، مثبت است و همواره کرایش برای خرید این کالاها وجود دارد.

■ برای خارج ساختن رقبا صنایع دستی ایران از بازارهای جهانی، چه راهکارها و توصیه‌ای دارید؟

که در این زمینه‌ها فعال بود. اما این مرکز به دلیل مشکلاتی که وجود دارد، باید تعطیل شود زیرا نتوانسته است میزان فروش و سود خود را با هزینه‌هایش متناسب نماید.

تصور می‌کنم که سازمان باید با برنامه‌ریزی دقیق، چند مرکز عمده بازاریابی و فروش در کشورهای مختلف دایر کند. ضرورت دارد که گسترش صادرات صنایع دستی جدی گرفته شود و به‌طور مستمر انجام گیرد. لازم است که نهادهای دولتی و بخش خصوصی با هم هماهنگ عمل کنند و اقدام‌های بازاریابی یکدیگر را در بازارهای مختلف خنثی نکنند. تصور می‌کنم که با برنامه‌ریزی درست می‌توان سالانه از محل درآمد گردشگری و صادرات صنایع دستی سالانه ۱۰ میلیارد دلار درآمد ارزی کسب کرد تا دیگر نیازی به درآمد نفت نباشد.

□ صادرات صنایع دستی ایران در حالت بحرانی است و نمی‌توان از امکانات بالقوه موجود، برای صدور صنایع دستی استفاده کرد. در این شرایط اگر صادرکنندگان به فروش صنایع دستی دیگر کشورها روی آورند و یا ناامید شده و فعالیت لازم برای صدور صنایع دستی کشور را نداشته باشند، به‌طور طبیعی در سال جاری یا آینده، بهبود روند صادرات صنایع دستی را شاهد نخواهیم بود.

لازم است صادرکنندگان صنایع دستی از مطالعه بازار غافل نشوند و بازار بین‌المللی را به‌طور علمی بررسی کنند. آنها باید اطلاعات نو و به‌هنگام از این بازارها داشته باشند و با این اطلاعات در بازار حاضر شوند، آگاهانه عمل کنند و بدانند بازار چه محصولاتی را می‌پسندد.

ضرورت دارد که صادرکنندگان صنایع دستی ایران، پیوسته از وضعیت رقبا اطلاع داشته باشند، تا بتوانند به‌طور نسبی موفق شوند.

البته گسترش صادرات صنایع دستی در گرو حل مقررات و ثبات آنهاست.

■ **توصیه شما به دولت برای رونق بخشیدن به صدور مصنوعات دستی چیست؟**

□ دستاوردهای کمیسیون بند «م» تبصره ۵ قانون بودجه سال ۷۶ باید در هیأت دولت بررسی و به نظرات کارشناسان توجه شود.

○ **نامیدی صادرکنندگان صنایع دستی ایران و روی آوردن آنها به فروش محصولات دیگر کشورها سبب می‌شود که روند صادرات صنایع دستی بهبود نیابد.**

دولت باید گروهی از کارشناسان خبره را مأمور کند که مسایل مربوط به فروش صنایع دستی مختلف را به‌طور مستمر بررسی و ارزیابی نمایند. از سوی دیگر لازم است که مقررات مربوط به پیمان‌سپاری و خروج کالا تثبیت شود تا صادرات رونق یابد. دولت باید به نظرات اتحادیه صادرکنندگان فرش ایران و کارشناسان خبره توجه کند و تصمیم‌های لازم را اتخاذ نماید.

■ **برای تحرک و رشد صادرات صنایع دستی، چه توصیه‌ای به صادرکنندگان این کالاها دارید؟**